

УДК (UDC) 327.82 : 316.346.2-055.2 "21"
DOI: 10.26693/AHPSXXI2023.06.118

FEMINIST DIPLOMACY AS A TOOL FOR THE IMPLEMENTATION OF THE STATE'S FOREIGN POLICY AND MULTILATERAL INTERNATIONAL COOPERATION IN THE XXI CENTURY

Iryna Tykhonenko,

e-mail: irinavi2202@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7716-085X>

*Petro Mohyla Black Sea National University,
Ukraine, 54003, Mykolaiv, 68 Desantnykiiv St., 10*

Yelyzaveta Kyrychenko,

e-mail: kiricenkoliza075@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-5976-0049>

*Petro Mohyla Black Sea National University,
Ukraine, 54003, Mykolaiv, 68 Desantnykiiv St., 10*

Abstract

The article reveals the evolution and main feminist diplomacy manifestations in modern international relations both from the point of view of the states' foreign policy and the activities of international organizations. The main theoretical background of feminist foreign policy and diplomacy are human rights, gender equality, non-discrimination, anti-colonialism, anti-racism, indigenous peoples' rights, climate justice and anti-militarism.

It was revealed that many countries continue to choose feminist diplomacy as an effective tool for positioning on the international arena. For instance, countries of the European Union define gender equality as the basis of a democratic and developing society. Using the examples of Sweden, Canada and France, the authors have clarified the main trends and manifestations of feminist foreign policy and diplomacy. However, it was found that the security and military factors in the politics of these states are at odds with feminist principles in general. Ukraine also has achievements in the implementation of feminist diplomacy (initiatives of the First Lady of Ukraine O. Zelenska and relevant programs of the Ministry of Foreign Affairs).

In turn, feminist diplomacy is implemented by multilateral intergovernmental cooperation in the following formats: 1) the activities of UN-Women, the Organization for Economic Development and Cooperation, the European Union and other regional organizations; 2) multilateral forums such as the G7 and the "Biarritz Partnership" initiative; 3) holding world conferences on women's issues.

The authors concluded that the feminist mainstream and gender issues are gaining more and more importance in international relations, but a main condition for the effectiveness of feminist diplomacy is the observance of the relevant principles of feminism and humanism, as well as comprehensive cooperation.

Keywords: feminist diplomacy, Ukraine, France, Canada, Sweden, EU, G7, Biarritz Partnership

ФЕМІНІСТИЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ ТА БАГАТОСТОРОННЬОГО МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У XXI ст.

Ірина Тихоненко,

e-mail: irinavi2202@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7716-085X>

*Чорноморський національний університет імені Петра Могили,
Україна, 54003, Миколаїв, 68 Десантників, 10*

Єлизавета Кириченко,

e-mail: kiricenkoliza075@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-5976-0049>

*Чорноморський національний університет імені Петра Могили,
Україна, 54003, Миколаїв, 68 Десантників, 10*

Анотація

У статті розкрито еволюцію та основні прояви феміністичної дипломатії у сучасних міжнародних відносинах як з точки зору зовнішньої політики окремих держав, так і діяльності міжнародних організацій. Зазначено про основні теоретичні засади феміністичної зовнішньої політики та дипломатії, а саме: права людини, гендерна рівність, недискримінація, антиколоніалізм, антирасизм, права корінних народів, кліматична справедливість і антимилітаризм.

Виявлено, що багато країн продовжують обирати феміністичну дипломатію, як ефективний інструмент позиціонування на міжнародній арені, а країни Європейського Союзу визначають гендерну рівність як основу демократичного суспільства. Авторками на прикладі Швеції, Канади та Франції з'ясовано основні напрями та прояви феміністичної зовнішньої політики та дипломатії. Проте, виявлено, що безпековий та військовий фактори у політиці цих держав йдуть у розріз з феміністичними принципами загалом. Україна також має здобутки у реалізації феміністичної дипломатії (ініціативи Першої леді України О. Зеленської та відповідні програми МЗС).

У свою чергу, феміністична дипломатія реалізується у багатосторонньому міждержавному співробітництві: 1) діяльність ООН-Жінки, Організація з економічного розвитку та співробітництва, Європейський Союз та інші регіональні організації; 2) багатосторонні форуми як G7 та ініціатива «Партнерство Біарріц»; 3) проведення Всесвітніх конференцій з питань жінок.

Авторки дійшли висновку, що феміністичний мейнстрім та гендерні питання набувають все більшої ваги у міжнародних відносинах, але важливою умовою ефективності феміністичної дипломатії є дотримання відповідних принципів фемінізму та гуманізму, а також всебічного співробітництва

Ключові слова: феміністична дипломатії, Україна, Франція, Канада, Швеція, ЄС, G7, «Партнерство Біарріц»

Постановка проблеми. Гендерні питання почали обговорюватися в наукових колах ще в минулому сторіччі, ставши важливою темою досліджень для багатьох гуманітарних дисциплін, серед яких і міжнародні відносини. Саме зростання актуальності питань гендеру в світі породжує гендерний мейнстрімінг у діяльності таких міжнародних організацій як Організації Об'єднаних Націй та Європейського Союзу, наслідком цієї цілеспрямованої політики міждержавних і

державних інституцій, виникло поняття феміністичної зовнішньої політики та феміністичної дипломатії, які досить активно впроваджуються світовим співтовариством у XXI ст., зокрема як у межах багатостороннього міждержавного співробітництва, так і окремими державами.

Актуальність цього дослідження полягає також в контексті політики євроінтеграції, яку проводить Україна, адже саме держави-члени ЄС постійно модернізують своє гендерне законодавство, завдяки чому займають високі позиції в Індексі гендерного розриву, крім цього деякі з них вже реалізують феміністичну дипломатію, що робить необхідним оцінку цієї політики, та виокремлення інструментів, які може впроваджувати і наша держава.

Метою дослідження є дослідження феміністичної дипломатії як інструменту реалізації зовнішньої політики держави та багатостороннього міжнародного співробітництва у XXI ст. Серед завдань варто виокремити розгляд концептуальних засад феміністичної зовнішньої політики та дипломатії окремих держав, аналіз успіхів та прорахунків, що були зроблені в рамках імплементації цієї політики, а також діяльності міжнародних організацій.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Оскільки гендерні питання у міжнародних відносинах є доволі актуальними, то сьогодні існує досить багато наукових праць, що досліджують феміністичні теорії міжнародних відносин та еволюцію феміністичної дипломатії.

Серед українських науковців варто виокремити доробок Л. Ярошенко (Yaroshenko, 2021), яка в своїй статті розглянула досвід країн в реалізації феміністичної дипломатії і зробила спробу проаналізувати можливості імплементації такої політики в український порядок денний зовнішньої політики. Дослідниці Є. Габер і Г. Шелест (Haber & Shelest, 2023) комплексно проаналізували основи цієї політики, її реалізації в країнах ЄС, а також кроки, що зробила наша держава на шляху до феміністичної дипломатії.

На значну увагу заслуговують праці Е. Тінкер (Tickner, 2006), що є засновницею феміністичної теорії в міжнародних відносинах. Також варто виокремити роботу Л. Томпсон і Р. Клемент (Thompson & Clement, 2021), які не тільки першими надали академічне визначення «феміністичній зовнішній політиці», проте й кожні декілька років надають характеристику діяльності, що проводять держави у межах цієї політики. До даного виду робіт належать й напрацювання Дж. Томсона (Thomson, 2020) та звіти міжнародних організацій (Gender Equality Advisory Council Report).

Незважаючи на наявність низки наукових праць щодо висвітлення ключових аспектів даної тематики виявлено, що дослідження феміністичної дипломатії є більш поширеним серед закордонних науковців, в той час коли в українській науковій літературі кількість робіт з цієї теми є недостатньою.

Виклад основного матеріалу. Феміністичну теорію міжнародних відносин можна розглядати як ключову для вивчення сучасних міжнародних відносин, оскільки вона ставить під сумнів «невидимість» гендеру та відсутність жінок в сфері формування як теоретичних особливостей міжнародних відносин, так і в практичній їх реалізації.

Л. Томпсон і Р. Клемент пропонують наступне академічне визначення: «Феміністична зовнішня політика – це політика держави, яка визначає її взаємодію з іншими державами і рухами таким чином, щоб надавати пріоритет гендерній рівності і відстоювати права жінок та інших традиційно маргіналізованих груп, виділяє значні ресурси на реалізацію цього бачення, і прагне шляхом його реалізації зруйнувати патріархальні та чоловічі владні структури через усі свої важелі впливу (допомога, торгівля, оборона та дипломатія), про які інформують голоси феміністичних активісток та рухів» (Thompson & Clement, 2019: 6).

Країни, що започатковують феміністичну політику, зазвичай виділяють такі її компоненти: 1) забезпечення того, щоб усі жінки та дівчата користувалися своїми

повними та рівними правами; 2) забезпечення представництва жінок у всіх верствах суспільства та проявах економіки; 3) підтримка цієї політики належними людськими та фінансовими ресурсами (Thompson & Clement, 2019: 7-8).

Загалом, феміністична дипломатія поєднує в собі основні ідеї ліберальної, радикальної, постколоніальної течії фемінізму, які можна охарактеризувати як усунення гендерної нерівності в глобальному порядку і кинути виклик існуючій ієрархії влади, та привілеям в політиці, що ґрунтуються на перевазі патріархату.

Феміністична зовнішня політика або феміністична дипломатія – це концепція, яка закликає державу пропагувати цінності та передову практику для досягнення гендерної рівності та гарантувати всім жінкам користування своїми правами людини через дипломатичні відносини. Практика була ініційована М. Вальстром, колишньою міністеркою закордонних справ Швеції (Joachim, 2022).

Визначаючи головну відмінність між традиційною та феміністичною дипломатією, варто зауважити, що перша здебільшого схильна розглядати держави, нації, суверенітет та ідентичності як такі, що існують незалежно від обставин, феміністичні дослідники міжнародних відносин стверджують, що такі категорії соціально сконструйовані та оформлені в рамках гендерних практик і відносин влади. Водночас феміністична дипломатія, пропонує змінити ідею національних інтересів, зробивши гендер головним національним інтересом, а також переосмислити сприйняття понять мир, безпека та влада, розглянувши їх не з традиційної позиції сили, а з позиції захисту прав людини, інклюзивності та спроби покращити навколишнє середовище (Tickner, 2006: 34-38).

Вперше феміністична дипломатія з'явилась на світовій арені саме в рамках ООН, в 1970-х рр. під час Всесвітніх конференцій з питань жінок, що проходили в Мехіко, Копенгагені та Найробі, результатом яких стало прийняття в 1979 р. Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), яка набула чинності в 1981 р. (Konventsiiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii pro likvidatsiiu...). Підсумком Четвертої Всесвітньої конференції з питань жінок у Пекіні (1995 р.) стала «Пекінська декларація та платформа дій» (Pekinska deklaratsiia).

Активне залучення гендерних питань в дипломатію наприкінці ХХ ст. привело до утворення в рамках багатьох міжнародних організацій спеціальних агентств, форумів та органів, що займаються просуванням ідей рівності, та гуманному вирішенню конфліктів. Серед них варто визначити ООН-Жінки (утворена у 2010 р.), Фонд ООН у галузі народонаселення – ЮНФПА (1969 р.), гендерна рівність розглядається також в межах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), яка розробляє рекомендації для дотримання гендерної рівності в багатьох країнах світу (Gender Equality and the Empowerment of Woman and Girls). Крім цього, гендерні питання займають чільне місце в інституції Європейського Союзу, де в останні роки створюються Стратегії гендерної рівності (A Union of Equality), що підтверджує важливість просування прав жінок, гендерної рівності та посиленню ролі жінок в політичній сфері.

Вагомість та актуальність гендерного аспекту в багатосторонній міжнародній політиці сприяла утворенню багатьох платформ, що діють майже в усіх країнах світу, та за допомогою багатостороннього співробітництва допомагають жінкам по всьому світу боротись з дотримання їх прав. До того ж з кінця ХХ ст. дотримання гендерної рівності в країні та кількість жінок в політичній сфері стали показником її успішності та демократичності, що змусило держави впроваджувати феміністичну дипломатію у власну зовнішньополітичну стратегію. Оскільки до липня 2022 р., у перелік країн, які реалізують феміністичну зовнішню політику увійшли 8 країн, необхідним стає розгляд впровадження ними феміністичної дипломатії та гендерного мейнстріму на міжнародній арені (Global Gender Gap Report, 2022).

Першими країнами, що вирішили «вивести» гендерну рівність на державний рівень, започаткувавши феміністичну зовнішню політику та дипломатію, стали Швеція (2014 р.), Канада (2017 р.) та Франція (2019 р.). Прагнення цих країн до

такого типу політики пояснюється тим, що гендерна рівність була пріоритетним питанням їх внутрішньої політики з 70-х рр. XX ст., ефективність чого можна побачити завдяки Індексу гендерної рівності (Global Gender Gap Repor, 2022), де вищезазначені країни займають одні з найвищих позицій. Тож, перехід до феміністичної зовнішньої політики став для держав логічним продовженням внутрішньої політики, проте бачення та інструменти ведення цієї політики досить сильно відрізняються та потребують більш детального вивчення.

Наприклад, Швеція, яка до речі відмовилась від маркування своєї зовнішньої політики як феміністичної в 2022 р., досить довго будувала свою зовнішню політику на правилі «трьох R» (rights, representation, resources) – сприяння правам, представництву та наданні ресурсів жінкам по всьому світу. Кажучи про практичну реалізацію цієї політики, її можна простежити під час діяльності Швеції в Раді Безпеки ООН, як непостійного члена в 2017-2018 рр., де країна працювала над резолюцією, мета якою було визнання гендерно-зумовленого насильство причиною для накладання санкцій.

Також країна зосереджувалась на посиленні впливу жінок на питаннях миру та безпеки шляхом прийняття участі в рішеннях для запобігання конфлікту. Активним посередництвом держава відзначилась й у розробці політики жіночого представництва в Молдові та Сомалі, а також включенням гендерної рівності в мирну угоду, підписану між владою Колумбії та повстанцями. Крім цього, Швеція є одним з лідерів глобальної коаліції щодо дій за економічну справедливість і права жінок, де досить велику роль грає Шведське агентство з міжнародного співробітництва та розвитку. Уряд Швеції досить часто займається інвестуванням у глобальну діяльність, пов'язану з захистом жінок (Thompson & Clement, 2021: 7).

Проте, досить неоднозначним можна назвати діяльність цих країн саме в конфліктних регіонах. Мова йде про питання продажу зброї. Зокрема, зброя, що продається Швецією в Саудівську Аравію, надалі використовується в конфлікті в Ємені. Так само може бути піддана критиці і всеосяжність дотримання принципів феміністичної зовнішньої політики та дипломатії Францією та Німеччиною, які продають зброю в Росію, в той час як режими у вище зазначених Ємені та Росії відомі схильністю до порушення прав людини (Exclusive: France and Germany evaded arms embargo).

Канада наслідувала приклад Швеції та стала другою країною, що прийняла феміністичну зовнішню політику, застосовує більш обмежений варіант цієї політики. Зокрема акцент було зроблено на викоріненні бідності, а також нарощування потенціалу жінок в країнах, що розвиваються. У свою чергу, це матиме позитивний вплив на економічне процвітання, стан навколишнього середовища, можливості інклюзивного управління, миру та безпеки в усьому світі. Загалом варто зазначити, що феміністична зовнішня політика Канади більш націлена саме на навколишнє середовище та кліматичні дії, як сфери, де жіночий потенціал може бути досить ефективно залучений. У більшості такі дипломатичні дії реалізуються за допомогою членства Канади в організації Глобального партнерства InsuResilience, участі в Раді Зеленого кліматичного фонду, а також співпраці з Convergence, що є активним промоутером гендерно-чутливого інвестування, в тому числі й інвестиції в кліматичну сферу (Thomson, 2020: 429-432).

Важливо зазначити, що саме за посередництва Канади була вперше скликана Рада G7 з питань гендерної рівності в 2018 р. Крім цього, в межах програми «Голос жінок та лідерство» країна інвестує кошти в країни Африки та маленькі держави, що постраждали від конфлікту, спрямовуючи їх на розширення прав та можливостей жінок і виділяє кошти на місцеві жіночі організації та рухи.

Франція оголосила про свій перехід до феміністичної зовнішньої політики в 2019 р. У своїй стратегії країна поєднала досвід Швеції та Канади, одночасно зазначивши як про важливість надання політичних прав та ресурсів жінками, так і зробивши акцент на кліматичних та економічних питаннях. Проте інструменти, які

використовує держава не дуже відрізняються від її попередниць. Франція спонсорує феміністичні рухи та неурядові організації, започатковує просвітницькі ініціативи, серед яких можна виокремити ініціативу «Вона вирішує» та проводить конференції з питань освіти дівчат в Африці за участі Сахельського альянсу (Thomson, 2020: 435).

Як і Канада, Франція реалізує свою феміністичну дипломатію за допомогою активної діяльності на майданчику G7. У той час, коли Канада створила вже згадану Консультативну раду з питань гендерної рівності, Франція в 2019 р., під час свого головування в організації, зокрема, за сприяння Президента Е. Макрона, запустила унікальну на сьогоднішній день ініціативу – Біарріцьке партнерство з питань гендерної рівності («Партнерство Біарріц»). Окрім, держав-учасниць G7, до партнерських зобов'язань долучились Австралія, Індія, Іспанія, Сенегал, США, Україна та Чилі.

До речі, Україна отримала офіційний статус учасниці ініціативи у вересні 2020 р. Серед зобов'язань держав-учасниць «Партнерства Біарріц» треба виділити боротьбу з ВІЛ/СНІДом, поліпшення здоров'я матері та дитини та покращення результатів навчання для дівчат у Африці, а також впровадження прогресивної законодавчої бази для гендерної рівності, спираючись на рекомендації організації. Таким чином, це партнерство на меті впроваджувати «феміністичні» ідеї інклюзивності та дотримання цілей сталого розвитку за допомогою вдосконалення законодавчої бази у державах-учасниках ініціативи, а також надавати науково-технічну допомогу країнам, що розвиваються (The Biarritz Partnership for Gender Equality).

Країни-партнери Біарріц просують свої інтереси як в багатосторонньому, так і в двосторонньому форматі, прикладом першого можна назвати Форум покоління рівності, створено за посередництва Франції, Мексики та ООН-Жінки, який проходив у 2021 р. На форумі було представлено план Коаліційних дій, а також глобальний договір про жінок, мир, безпеку та гуманітарні дії, оголошено про програмні та фінансові зобов'язання країн-учасниць.

Одну з найбільш важливих ролей в цьому партнерстві виконує Консультативна рада з питань гендерної рівності (GEAC), що надає рекомендації, щодо покращення законів у сфері прав жінок. Зазначену раду було скликано чотири рази, під головуванням Канади, Франції, Британії та Німеччини в 2022 р. У доповіді GEAC за 2022 р. зібрано найбільшу кількість рекомендацій, та практичних дій, які необхідно реалізовувати країнам-учасницям G7 та «Партнерством Біарріц» (Gender Equality Advisory Council Report 2022). Наприклад, в рамках «Партнерства Біарріц», посольство Великобританії посприяло розробці мобільного застосунку для жінок, що постраждали від домашнього та гендерно-зумовленого насильства (The Ministry of Internal Affairs and UN...).

Незважаючи на зазначені здобутки у феміністичній зовнішній політиці та дипломатії, країни, що впроваджують політику на засадах фемінізму (як Глобального Півдня, так і Півночі) наразі не змогли втілити всі ці ідеали у практичний порядок денний міжнародної взаємодії. Країни ж глобального півдня, наприклад, Мексика, Чилі та Колумбія досі не змогли забезпечити дотримання прав людини у власній країні, через що постає питання, що саме країни можуть запропонувати світові. У свою чергу, міжнародні організації, що піднімають на порядок денний своєї діяльності саме гендерні питання – мають на меті допомогти країнам досягти як гендерної рівності у власному суспільстві, так і сприяти зміні суспільних настроїв, аби згодом вже ці країни впроваджували «феміністичні» цінності як у власних кордонах, так і поза ними.

Сьогодні все більшого поширення у міжнародних відносинах набуває феміністичний мейнстрім та гендерні питання, що можна простежити і у активності та ініціативах України у цьому напрямку.

На шляху до гендерної рівності Україна бере активну участь у багатьох міжнародних ініціативах. Окрім того, реалізує власні ініціативи та імплементацію гендерного законодавства, що наближують українське суспільство до інтеграції в

європейську спільноту. Україна є активним членом вже згаданих вище спеціальних агенцій ООН, таких як ООН-жінки, Фонд ООН у галузі народонаселення (ЮНФПА), ОЕСР, а також започатковує власні. Наприклад, «Зе!Жінки», що підтримує жіноче лідерство всередині партій, а також реалізує політику гендерної рівності як на національному, так і на місцевому рівні (U «Sluzi narodu» stvoriliut rukh Ze!Zhinky). До речі, у 2023 р. Україна головує у структурі ООН-Жінки.

У 2021 р. за ініціативи Першої леді України – О.Зеленської було започатковано Саміт перших леді та джентльменів, який має на меті не лише гендерні перетворення всередині країни, проте й створення багатостороннього форуму, в межах якого відбувається обмін досвідом, а також зміцнюється роль «м'якої сили» для вирішення гуманітарних проблем по всьому світу. Під час першого саміту було розглянуто необхідність захисту жінок та дітей в умовах конфлікту в Афганістані (Miaka syla v novii realnosti...), а головною темою другого саміту стали питання гуманітарної допомоги Україні під час повномасштабної війни (Olena Zelenska rozpovila pro format provedennia druhoho Samitu...).

Визначною є роль Першої леді України й у реалізації феміністичної дипломатії нашої держави на міжнародній арені. Виступаючи у Конгресі США, О.Зеленська, продемонструвавши сотні зображень убитих дітей російськими ракетами, закликала представників США й надалі надавати зброю Україні для Вона підкреслила, що звернулася по допомогу не як перша леді України, а як донька і мати, що зробило її однією з найвідоміших жінок у світі (First Lady in New York talked about the situation of Ukrainian women...).

У розрізі феміністичного мейнстріму у зовнішній політиці та дипломатії України можна зазначити про збільшення ролі інституту першої леді, ратифікацію нових законів, що сприяють утвердженню гендерної рівності (Стамбульська конвенція, План дій МЗС щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок, Державна стратегія забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків на період до 2030 року). Такі кроки все більше наближують Україну не тільки до досягнення гендерного паритету у власній країні, але й до того аби стати окремим суб'єктом введення феміністичної політики, що може надати практичні механізми щодо захисту прав жінок в країнах, що перебувають в конфлікті (Haber & Shelest, 2023: 23). Україна хоча й офіційно не визнавала свої прагнення переходу до феміністичної дипломатії, проте, поступово готує внутрішнє та зовнішньополітичне підґрунтя для того аби стати захисником «феміністичних» цінностей і вже створила собі впізнаваний імідж поборника справедливості та захисника прав людини та гендерно-вразливих груп в регіоні.

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що феміністична дипломатія не проектує вибіркові феміністичні цінності, а є способом ведення зовнішньої політики через дипломатичні відносини, які поважають основні феміністичні принципи, а саме: права людини, різноманітність, інклюзивне управління, недискримінація, антиколоніалізм, антирасизм, права корінних народів, кліматична справедливість і антимілітаризм.

У свою чергу, такі держави як Швеція, Канада і Франція виступають прикладами досить ефективного впровадження феміністичної зовнішньої політики та дипломатії як у системі національних інтересів, так і багатостороннього співробітництва. Зокрема, мова йде про так звану ініціативу «Партнерства Біарріц», яка була реалізована за сприяння Франції у межах форуму G7. Проте, зазначені держави продовжують надавати зброю державам, які порушують права людей. Певні з цілей їх феміністичної політики можна трактувати лише як бажання економічного піднесення.

Феміністична дипломатія у сучасних міжнародних відносинах реалізується у форматі діяльності низки організацій, що стають майданчиком розгляду гендерних питань та поширення феміністичного мейнстріму – ООН-Жінки, Організація з економічного розвитку та співробітництва, Європейський Союз.

Україна, хоч і не проголосила на офіційному рівні провадження феміністичної зовнішньої політики, але за сприяння Першої леді – О. Зеленської – вже реалізує основні принципи феміністичної дипломатії.

На думку авторок, за умов дотримання принципів гуманізму у міжнародних відносинах та партнерського співробітництва між державами, феміністична дипломатія стане більш ефективною, а спеціальні форуми та ініціативи, зокрема «Партнерство Біаріцц» зможуть згуртувати держави навколо гендерних питань, прав людини, антимілітаризму та інших принципів феміністичного підходу до міжнародних відносин.

REFERENCES

- A Union of Equality: Gender Equality Strategy 2020-2025 (2022). *European Commission*. Retrieved from <https://cutt.ly/L7XgU1A> [in English].
- An era for Feminist Diplomacy (2022). *United Nations*. Retrieved from <https://cutt.ly/n7XgAbx> [in English].
- Exclusive: France and Germany evaded arms embargo to sell weapons to Russia (2022). *The Telegraph*. Retrieved from <https://cutt.ly/L7XgF9m> [in English].
- First Lady in New York talked about the situation of Ukrainian women during the war (2022). *President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy*. Retrieved from <https://cutt.ly/p7XgKBE> [in English].
- Joachim, J.** (2022). What difference does a feminist foreign policy make? *Clingendael Spectator*. 2022. Retrieved from <https://cutt.ly/y7XgCvY> [in English].
- Gender Equality Advisory Council Report 2022 (2022). *G7*. Retrieved from <https://cutt.ly/o7XgM7b> [in English].
- Gender Equality and the Empowerment of Woman and Girls (2022). *OECD*. Retrieved from <https://cutt.ly/V7Xg8i8> [in English].
- Global Gender Gap Repor 2022 (2022). *World Economic Forum*. Retrieved from <https://cutt.ly/47XhqOx> [in English].
- Haber, Y. & Shelest, H.** (2023). Chy hotova Ukraina do femistychnoi zovnishnoi polityky? *Ukrainian Prism*. Retrieved from <https://cutt.ly/97XhojF> [in Ukrainian].
- Konventsiiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii pro likvidatsiiu vsikh form dyskryminatsii shchodo zhinok (1979). *Verkhovna Rada Ukrainy*. Retrieved from <https://cutt.ly/W7XhffW> [in Ukrainian].
- Miaka syla v novii realnosti. Zelenska rozpovila pro Kyivskiy samit pershykh ledi ta dzhentelmeniv (2021). *Sohodni*. Retrieved from <https://cutt.ly/k7XhhCJ> [in Ukrainian].
- Olena Zelenska rozpovila pro format provedennia druhoho Samitu pershykh ledi ta dzhentelmeniv (2022). *President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy*. Retrieved from <https://cutt.ly/J7Xhzwf> [in Ukrainian].
- Pekinska deklaratsiia (1995). *Verkhovna Rada Ukrainy*. Retrieved from <https://cutt.ly/V7XhvfE> [in Ukrainian].
- The Biarritz Partnership for Gender Equality (2019). *Ministry for Europe and Foreign Affairs*. Retrieved from <https://cutt.ly/A7XhINA> [in English].
- The Ministry of Internal Affairs and UN, with the support of the First Lady, launched a mobile application to call the police in cases of domestic violence (2022). *The Odessa Journal*. Retrieved from <https://cutt.ly/G7XhJNd> [in English].
- Thompson, L. & Clement, R.** (2019). Defining feminist foreign policy. *International Center for Research on Women*. Retrieved from <https://cutt.ly/h7Xh2uw> [in English].
- Thomson, J.** (2020). What's Feminist about Feminist Foreign Policy? Sweden's and Canada's Foreign Policy Agendas. *International Studies Perspectives*, 21, 424-437. Retrieved from <https://cutt.ly/H7XiqTf> [in English].
- Tickner, J.A.** (2006). *Mirovaia politika s gendernykh pozitsii Problemy i podkhody epokhi nastupivshei posle «kholodnoi voiny»*. Moskva: Kulturnaia Revoliutsiia [in Russian].
- U «Sluzi narodu» stvoriiut rukh Ze!Zhinky (2021). *Ukrinform*. Retrieved from <https://cutt.ly/27XjvPv> [in Ukrainian].
- Yaroshenko, L.** (2021). Krainy rozvynenoho feminizmu: yak yim tse vdalos i shcho vony radiat Ukraini. *Ukrainskyi zhinochy fond*. Retrieved from <https://cutt.ly/97Xjspr> [in Ukrainian].